ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 13, Αρ. 4 (2026)

ICODL2025

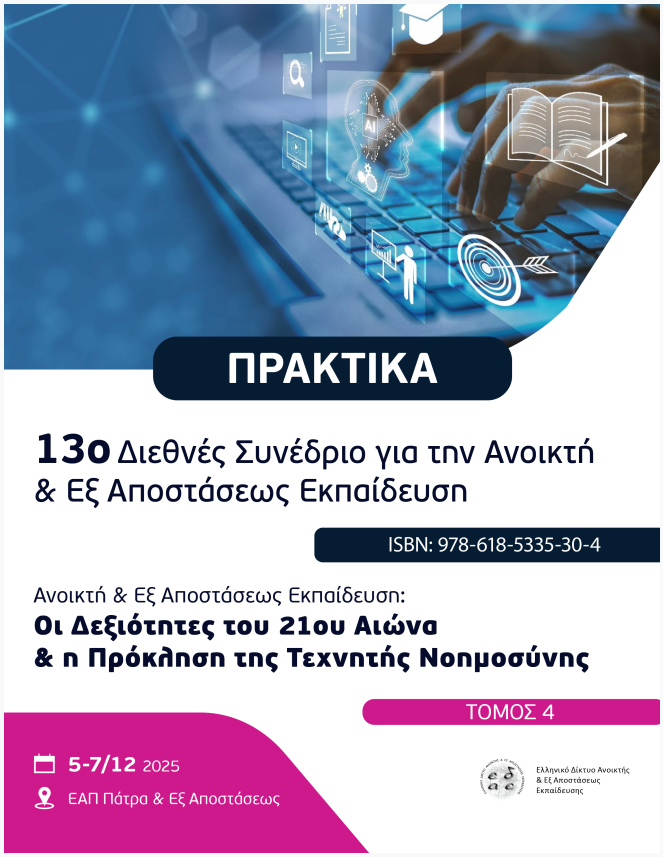

Από εξεταστική κουλτούρα στις δεξιότητες του 21ου αιώνα: εναλλακτική αξιολόγηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Αικατερίνη Παπαβασιλείου

doi: 10.12681/icodl.8601

Copyright © 2026, Aikaterini Papavasileiou

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Από εξεταστική κουλτούρα στις δεξιότητες του 21ου αιώνα: εναλλακτική αξιολόγηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

From Testing Culture to 21st-Century Skills: Alternative Assessment in Distance Education

Αικατερίνη Παπαβασιλείου
Υποψήφια διδάκτωρ
University of Cordoba, Spain
katerinapapav1997@gmail.com

Περίληψη

Η παραδοσιακή, εξεταστικοκεντρική αξιολόγηση δυσκολεύεται να αποτυπώσει σύνθετες δεξιότητες που απαιτεί ο 21ος αιώνας, όπως κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, συνεργασία, επικοινωνία και ψηφιακός γραμματισμός. Το άρθρο προτείνει μια θεωρητική, βιβλιογραφική ανασκόπηση εναλλακτικών προσεγγίσεων αξιολόγησης που μπορούν να υλοποιηθούν σε ανοικτά και εξ αποστάσεως περιβάλλοντα μάθησης. Εξετάζονται οι αξιολογήσεις μέσω e-portfolio, η συμμετοχική αξιολόγηση μεταξύ ομοτίμων, η αυτοαξιολόγηση, η αυθεντική και η αξιολόγηση βάσει έργου (project), καθώς και η διαμορφωτική αξιολόγηση με ψηφιακά εργαλεία και analytics. Αναλύονται τα παιδαγωγικά οφέλη (ενεργός εμπλοκή, αναστοχασμός, ανατροφοδότηση, μεταγνωστική επίγνωση) και τα κρίσιμα ζητήματα εφαρμογής (αξιοπιστία, εγκυρότητα, διαφάνεια κριτηρίων, ηθική και προστασία δεδομένων, υποστήριξη εκπαιδευτικών). Παρουσιάζονται επίσης διεθνείς κατευθύνσεις (OECD Education 2030, DigCompEdu) που ενισχύουν τη μετάβαση από τη μέτρηση γνώσεων στη μέτρηση ικανοτήτων. Η σύνδεση των εναλλακτικών μεθόδων με τις δεξιότητες του 21ου αιώνα τεκμηριώνεται μέσω ενδεικτικών αντιστοιχίσεων. Συμπερασματικά, απαιτείται συστημική προσέγγιση με σαφή ρουμπρίκες, μικτά σχήματα αξιολόγησης, σταδιακή επιμόρφωση και αξιοποίηση TN/analytics με γνώμονα την παιδαγωγική σκοπιμότητα και τη δεοντολογία.

Λέξεις-κλειδιά

εναλλακτική αξιολόγηση, δεξιότητες 21ου αιώνα, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, e-portfolio, peer assessment

Abstract

Traditional testing-centric assessment struggles to capture the complex competencies demanded by the 21st century—critical thinking, creativity, collaboration, communication, and digital literacy. This paper offers a theoretical, literature-based review of alternative assessment approaches suitable for open and distance learning contexts. It examines e-portfolio assessment, peer assessment, self-assessment, authentic and project-based assessment, as well as formative assessment supported by digital tools and learning analytics. Pedagogical benefits (active engagement, reflection, feedback, metacognition) are discussed alongside implementation challenges (reliability, validity, transparent criteria, ethics and data protection, teacher support). The paper also highlights international directions (e.g., OECD Education 2030, DigCompEdu) that foster a shift from knowledge measurement to competence development. Connections between alternative methods and 21st-century skills are illustrated through indicative mappings. In conclusion, a systemic approach is required: clear rubrics, mixed assessment schemes, progressive teacher professional development, and prudent use of AI/analytics guided by pedagogical intent and ethics.

Keywords

alternative assessment, 21st-century skills, distance education, e-portfolio, peer assessment

Εισαγωγή

Η αξιολόγηση αποτελεί θεμέλιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθορίζοντας όχι μόνο την αποτίμηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων αλλά και την κατεύθυνση της διδασκαλίας. Στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η αξιολόγηση αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία, καθώς ο εκπαιδευτής δεν έχει άμεση, δια ζώσης

επαφή με τον εκπαιδευόμενο και χρειάζεται να βασιστεί σε τεκμήρια μάθησης που συχνά παράγονται ψηφιακά. Η παραδοσιακή εξεταστικοκεντρική κουλτούρα, με έμφαση στη μνήμη και στην αναπαραγωγή γνώσης, δεν επαρκεί για να καλλιεργήσει και να μετρήσει τις δεξιότητες που απαιτεί ο 21ος αιώνας, όπως η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα, η συνεργασία, η επικοινωνία και ο ψηφιακός γραμματισμός.

Τα τελευταία χρόνια, η διεθνής βιβλιογραφία αναδεικνύει την ανάγκη μετάβασης σε εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης, οι οποίες ευθυγραμμίζονται καλύτερα με τις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας της γνώσης. Στο πλαίσιο αυτό, η εργασία εξετάζει πώς οι μέθοδοι όπως τα e-portfolios, η συμμετοχική αξιολόγηση μεταξύ ομοτίμων, η αυτοαξιολόγηση, η αυθεντική αξιολόγηση και η αξιολόγηση βάσει έργου μπορούν να εφαρμοστούν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, προωθώντας την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα.

Η εισαγωγή θέτει το πλαίσιο της συζήτησης, παρουσιάζοντας την ιστορική εξέλιξη της αξιολόγησης και τους περιορισμούς των παραδοσιακών προσεγγίσεων. Στη συνέχεια, οι επόμενες ενότητες θα εστιάσουν στο θεωρητικό υπόβαθρο, στις εναλλακτικές μεθόδους αξιολόγησης, στις διεθνείς τάσεις και πολιτικές, καθώς και στις προκλήσεις που εγείρονται για τους εκπαιδευτικούς και τα εκπαιδευτικά συστήματα.

Θεωρητικό πλαίσιο και δεξιότητες 21ου αιώνα

Το θεωρητικό πλαίσιο των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα έχει αναπτυχθεί μέσα από διεθνείς πρωτοβουλίες και ερευνητικές προσεγγίσεις που επιχειρούν να ορίσουν τις βασικές ικανότητες που χρειάζονται οι πολίτες για να ανταποκριθούν στις προκλήσεις του σύγχρονου κόσμου. Ένα από τα πιο αναγνωρισμένα μοντέλα είναι αυτό των Trilling και Fadel (2009), το οποίο διακρίνει τρεις κατηγορίες δεξιοτήτων: (α) δεξιότητες μάθησης και καινοτομίας (κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, επικοινωνία, συνεργασία), (β) ψηφιακός γραμματισμός (πληροφοριακός, μέσων και τεχνολογικός γραμματισμός), και (γ) δεξιότητες ζωής και καριέρας (προσαρμοστικότητα, ηγεσία, κοινωνικές δεξιότητες).

Παράλληλα, ο ΟΟΣΑ με το πρόγραμμα Education 2030 έχει εισαγάγει την έννοια του Learning Compass, που δίνει έμφαση στην ικανότητα των μαθητών να χαράσσουν

τη δική τους μαθησιακή πορεία (student agency), να αναπτύσσουν ευελιξία και ανθεκτικότητα, και να συνδέουν τη γνώση με πραγματικές καταστάσεις ζωής. Στην Ευρώπη, το πλαίσιο DigCompEdu εστιάζει στις ψηφιακές δεξιότητες των εκπαιδευτικών, προκειμένου να μπορούν να ενσωματώσουν αποτελεσματικά εργαλεία αξιολόγησης και μάθησης σε ψηφιακά περιβάλλοντα.
Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση απαιτεί ένα συνδυασμό όλων των παραπάνω δεξιοτήτων, καθώς οι μαθητές καλούνται να αυτορρυθμίζουν τη μάθησή τους, να συνεργάζονται σε διαδικτυακά περιβάλλοντα και να επικοινωνούν με τρόπους που υπερβαίνουν τη φυσική τάξη. Έτσι, το θεωρητικό πλαίσιο παρέχει τον άξονα για την ανάλυση των εναλλακτικών προσεγγίσεων αξιολόγησης που θα παρουσιαστούν στις επόμενες ενότητες.

Εναλλακτικές προσεγγίσεις αξιολόγησης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Η ανάγκη για εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση προκύπτει από τον περιορισμένο ρόλο που μπορούν να έχουν οι παραδοσιακές εξετάσεις σε περιβάλλοντα χωρίς φυσική παρουσία. Οι εναλλακτικές προσεγγίσεις δεν επικεντρώνονται αποκλειστικά στο τελικό αποτέλεσμα αλλά στη μαθησιακή διαδικασία, την αναστοχαστική πρακτική, και την ανάπτυξη δεξιοτήτων. Ακολουθεί αναλυτική παρουσίαση πέντε βασικών κατηγοριών.

E-portfolios

Τα e-portfolios συνιστούν ηλεκτρονικούς φακέλους μάθησης που συγκεντρώνουν δείγματα εργασιών, αναστοχαστικά κείμενα και αποδείξεις δεξιοτήτων. Επιτρέπουν στους μαθητές να παρουσιάζουν την πρόοδό τους με διαχρονικό τρόπο, ενώ δίνουν στον εκπαιδευτή τη δυνατότητα να αξιολογήσει όχι μόνο το τελικό προϊόν αλλά και τη διαδικασία. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τα e-portfolios ενισχύουν την αυτονομία και την υπευθυνότητα του μαθητή, ενώ προσφέρουν ευκαιρίες για χρήση πολυμέσων (βίντεο, ήχου, παρουσιάσεων) που εμπλουτίζουν την εμπειρία μάθησης.

Συμμετοχική αξιολόγηση μεταξύ ομοτίμων (Peer assessment)

Η αξιολόγηση από ομοτίμους αποτελεί στρατηγική κατά την οποία οι εκπαιδευόμενοι αναλαμβάνουν ρόλο αξιολογητή και παρέχουν ανατροφοδότηση στους συναδέλφους τους. Η διαδικασία αυτή ενισχύει την κατανόηση των

κριτηρίων αξιολόγησης, προάγει την κριτική σκέψη και καλλιεργεί δεξιότητες επικοινωνίας. Στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, μπορεί να υποστηριχθεί από εργαλεία σε LMS που επιτρέπουν ανώνυμες ή επώνυμες αξιολογήσεις, καθώς και ανταλλαγή σχολίων σε φόρουμ και πλατφόρμες συνεργασίας.

Αυτοαξιολόγηση

Η αυτοαξιολόγηση επιτρέπει στους εκπαιδευόμενους να αναστοχάζονται για την πορεία της μάθησής τους, να εντοπίζουν δυνατά και αδύνατα σημεία, και να θέτουν νέους στόχους. Ενισχύει την αυτορρύθμιση και την υπευθυνότητα, στοιχεία ιδιαίτερα κρίσιμα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση όπου η φυσική παρουσία του διδάσκοντα είναι περιορισμένη. Εργαλεία όπως ερωτηματολόγια, checklists και ρουμπρίκες μπορούν να διευκολύνουν την αυτοαξιολόγηση.

Αυθεντική και αξιολόγηση βάσει έργου (Project-based)

Η αυθεντική αξιολόγηση συνδέει τη μαθησιακή διαδικασία με πραγματικά προβλήματα και σενάρια. Οι μαθητές καλούνται να επιλύσουν ζητήματα που αντικατοπτρίζουν καταστάσεις της πραγματικής ζωής, γεγονός που ενισχύει τη μεταφορά γνώσης. Η project-based αξιολόγηση, από την άλλη, επικεντρώνεται στην εκπόνηση μεγαλύτερων εργασιών ή ερευνητικών έργων που απαιτούν συνεργασία, δημιουργικότητα και αναλυτική σκέψη. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η χρήση διαδικτυακών εργαλείων συνεργασίας διευκολύνει την οργάνωση και παρακολούθηση τέτοιων έργων.

Διαμορφωτική αξιολόγηση με ψηφιακά εργαλεία

Η διαμορφωτική αξιολόγηση επικεντρώνεται στη συνεχή ανατροφοδότηση κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας. Η αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων, όπως διαδραστικά κουίζ, άμεση ανατροφοδότηση μέσω πλατφορμών, και learning analytics, ενισχύει τη δυνατότητα του εκπαιδευτή να παρακολουθεί την πρόοδο και να προσαρμόζει τη διδασκαλία. Η συνεχής ανατροφοδότηση βοηθά τους εκπαιδευόμενους να βελτιώνονται σταδιακά και να αναπτύσσουν μεταγνωστικές δεξιότητες.

Αντιστοίχιση με δεξιότητες και προτεινόμενα κριτήρια

Η ουσιαστική αξία των εναλλακτικών μορφών αξιολόγησης αναδεικνύεται όταν αυτές συνδέονται ρητά με τις δεξιότητες του 21ου αιώνα. Η αντιστοίχιση αυτή προσφέρει στους εκπαιδευτικούς ένα εργαλείο ευθυγράμμισης μεταξύ μαθησιακών στόχων, αξιολογητικών δραστηριοτήτων και αποτελεσμάτων. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται μια ενδεικτική χαρτογράφηση των βασικών εναλλακτικών προσεγγίσεων αξιολόγησης με τις δεξιότητες που καλλιεργούν και τα κριτήρια που μπορούν να χρησιμοποιηθούν.

Πίνακας 1: *Αντιστοίχιση εναλλακτικών προσεγγίσεων αξιολόγησης με δεξιότητες του 21ου αιώνα και ενδεικτικά κριτήρια*

Εναλλακτική Προσέγγιση	Συναφείς Δεξιότητες 21ου αιώνα	Ενδεικτικά Κριτήρια
E-portfolio	Ψηφιακός γραμματισμός, αναστοχασμός, επικοινωνία	Ποιότητα τεκμηρίων, βάθος αναστοχασμού
Peer assessment	Συνεργασία, κριτική σκέψη, επικοινωνία	Τεκμηρίωση σχολίων, σαφήνεια ανατροφοδότησης
Αυτοαξιολόγηση	Αυτορρύθμιση, υπευθυνότητα, μεταγνώση	Σαφήνεια στόχων, συνέπεια αυτοπαρακολούθησης
Project-based	Δημιουργικότητα, επίλυση προβλημάτων, καινοτομία	Πρωτοτυπία, εφαρμοσιμότητα, επίδραση
Διαμορφωτική με ψηφιακά εργαλεία	Συνεχής βελτίωση, ευελιξία, προσαρμοστικότητα	Συμμετοχή, ανταπόκριση στην ανατροφοδότηση

Διεθνείς τάσεις και πολιτικές

Η παρούσα εργασία επιδιώκει να συμβάλει ουσιαστικά στο πεδίο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (εξΑΕ) μέσα από μια πρωτότυπη σύνθεση θεωρητικών προσεγγίσεων, διεθνών πλαισίων δεξιοτήτων και εναλλακτικών μορφών αξιολόγησης. Η συμβολή της εργασίας δεν περιορίζεται σε μια περιγραφική παρουσίαση μεθόδων, αλλά επιχειρεί να δημιουργήσει ένα ενιαίο ερμηνευτικό πλαίσιο, στο οποίο η αξιολόγηση επαναπροσδιορίζεται σύμφωνα με τις ανάγκες της

εξΑΕ και με βάση τις δεξιότητες του 21ου αιώνα.

Πρωτότυπο στοιχείο της εργασίας αποτελεί η συστηματική αντιστοίχιση των εναλλακτικών μεθόδων αξιολόγησης με τις δεξιότητες του 21ου αιώνα, μέσα από έναν πίνακα που λειτουργεί ως εργαλείο παιδαγωγικού σχεδιασμού. Η προσέγγιση αυτή δεν συναντάται συχνά στη σχετική βιβλιογραφία, καθώς οι περισσότερες μελέτες εξετάζουν είτε μεμονωμένες δεξιότητες είτε συγκεκριμένες μορφές αξιολόγησης χωρίς να προσφέρουν μια ολοκληρωμένη χαρτογράφηση των σχέσεών τους. Η παρούσα εργασία προτείνει μία συνεκτική σύνθεση, η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί από εκπαιδευτικούς για τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων και μαθησιακών αποτελεσμάτων με σαφή παιδαγωγικό προσανατολισμό. Επιπλέον, η εργασία εισάγει μια ερμηνευτική θεώρηση του τρόπου με τον οποίο οι μέθοδοι όπως τα e-portfolios, η αξιολόγηση από ομοτίμους και η αξιολόγηση βάσει έργου ενισχύουν την αυτορρύθμιση, τη συνεργατικότητα και τον αναστοχασμό στην εξΑΕ. Σύμφωνα με τους Gikandi et al. (2011), η αυθεντική αξιολόγηση αποτελεί θεμέλιο για ουσιαστική μάθηση στα ψηφιακά περιβάλλοντα, ενώ η UNESCO (2015) και το OECD Learning Compass (OECD, 2019) τονίζουν τη σημασία της μαθησιακής αυτονομίας και των κοινωνικών δεξιοτήτων. Η εργασία αξιοποιεί αυτές τις κατευθύνσεις για να αναδείξει πώς η εξΑΕ μπορεί να μετασχηματιστεί μέσω της αξιολόγησης.

Πρωτότυπη είναι επίσης η συσχέτιση των διεθνών πλαισίων, όπως το DigCompEdu (European Commission, 2017), με συγκεκριμένες εκπαιδευτικές πρακτικές αξιολόγησης. Ενώ τα πλαίσια αυτά περιγράφουν ψηφιακές ικανότητες εκπαιδευτικών και μαθητών, η παρούσα εργασία τα εντάσσει σε ένα πρακτικό μοντέλο αξιολόγησης, προτείνοντας συγκεκριμένους τρόπους ενσωμάτωσης σε μαθήματα εξΑΕ.

Η αυθεντικότητα της συμβολής έγκειται επίσης στο ότι η εργασία δεν παραθέτει απλώς υπάρχουσες προσεγγίσεις, αλλά τις επανερμηνεύει μέσα από το πρίσμα της εξΑΕ. Η απουσία δια ζώσης αλληλεπίδρασης δημιουργεί νέες ανάγκες, όπως η ανάγκη για τεκμηρίωση της μαθησιακής πορείας, η ενίσχυση της συμμετοχής και η υποστήριξη της αυτορρύθμισης. Οι προτεινόμενες μορφές αξιολόγησης αντιμετωπίζονται όχι ως γενικά εργαλεία, αλλά ως λύσεις που ανταποκρίνονται στις

παιδαγωγικές προκλήσεις των ψηφιακών μαθησιακών περιβαλλόντων. Συνολικά, η εργασία συνεισφέρει πρωτότυπα στο πεδίο της εξΑΕ μέσω της θεωρητικής της σύνθεσης, της χαρτογράφησης μεθόδων-δεξιοτήτων, της εφαρμοσιμότητας των προτάσεων και της ερμηνευτικής προσέγγισης της αξιολόγησης. Η συμβολή της δεν είναι μόνο περιγραφική, αλλά και αναλυτική και πρακτική, προσφέροντας ένα μοντέλο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για μελλοντικές εφαρμογές, επιμορφώσεις και έρευνες.

Προκλήσεις, αξιοπιστία και δεοντολογία

Η ενότητα αυτή παρουσιάζει την ανάπτυξη και ερμηνεία του θέματος στη βάση μιας συστηματικής βιβλιογραφικής επισκόπησης, καθώς η εργασία δεν αποτελεί εμπειρική έρευνα αλλά θεωρητική μελέτη. Η αξιολόγηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (εξΑΕ) διερευνάται μέσα από αναγνωρισμένα θεωρητικά μοντέλα, διεθνή πλαίσια και πρόσφατες επιστημονικές μελέτες, ώστε να τεκμηριώνεται επαρκώς η επιχειρηματολογία και η παιδαγωγική ταυτότητα των προτεινόμενων προσεγγίσεων.

Σύμφωνα με τους Anderson & Dron (2011), η εξΑΕ απαιτεί αξιολογικές πρακτικές που ενισχύουν την αλληλεπίδραση, την αυθεντικότητα και τη συνεργασία, στρατηγικές που υπερβαίνουν τις παραδοσιακές εξεταστικές μεθόδους. Αντίστοιχα, οι Gikandi, Morrow & Davis (2011) υποστηρίζουν ότι η αυθεντική, διαμορφωτική αξιολόγηση συνδέεται άμεσα με βελτιωμένη μαθησιακή εμπειρία στα ψηφιακά περιβάλλοντα, καθώς ενισχύει τον αναστοχασμό και την αυτορρύθμιση του εκπαιδευόμενου.

Τα διεθνή πλαίσια δεξιοτήτων, όπως το DigCompEdu (European Commission, 2017) και το OECD Learning Compass 2030 (OECD, 2019), τονίζουν ότι η αξιολόγηση πρέπει να συνδέεται με τη συνεργασία, την κριτική σκέψη, την επίλυση προβλημάτων και την αυτονομία. Η παρούσα εργασία αξιοποιεί αυτά τα πλαίσια, ερμηνεύοντας πώς οι εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης (π.χ. e-portfolios, αξιολόγηση από ομοτίμους, αξιολόγηση βάσει έργου) μπορούν να καλλιεργήσουν δεξιότητες του 21ου αιώνα στο πλαίσιο της εξΑΕ.

Η UNESCO (2015) επισημαίνει ότι η αξιολόγηση στα σύγχρονα ψηφιακά περιβάλλοντα πρέπει να υποστηρίζει τη συνεχή βελτίωση της μαθησιακής

διαδικασίας και όχι να περιορίζεται στην τυπική μέτρηση αποτελεσμάτων. Η εργασία ενσωματώνει αυτή τη θέση, παρουσιάζοντας πως οι προτεινόμενες μέθοδοι μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαλεία παρακολούθησης της μαθησιακής πορείας και ενίσχυσης της ενεργούς συμμετοχής. Παράλληλα, η μελέτη των Redecker & Johannessen (2013) δείχνει ότι η τεχνολογία επιτρέπει νέες μορφές διαμορφωτικής αξιολόγησης και συνεχή ανατροφοδότηση, οι οποίες είναι ιδιαιτέρως αποτελεσματικές στην εξΑΕ. Οι παρουσιαζόμενες προσεγγίσεις συνδέονται άμεσα με τα ευρήματά τους, υπογραμμίζοντας τη σημασία της μάθησης βασισμένης σε τεκμήρια και της καταγραφής της προόδου. Ως βιβλιογραφική επισκόπηση, η εργασία οργανώθηκε μέσω αναζήτησης επιστημονικών άρθρων, διεθνών πλαισίων και θεωρητικών μοντέλων που σχετίζονται με την αξιολόγηση και την εξΑΕ. Η επιλογή των πηγών στηρίχθηκε στη συνάφεια, την εγκυρότητα και τη συμβολή τους στη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου παιδαγωγικού πλαισίου. Η ερμηνεία των μελετών πραγματοποιήθηκε συγκριτικά, με στόχο την ανάδειξη κοινών αξόνων και διαφοροποιήσεων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός συνεκτικού μοντέλου αξιολόγησης.

Η ενότητα αυτή εμπλουτίστηκε με επιπλέον βιβλιογραφικές αναφορές και ερμηνευτική προσέγγιση, ώστε να ανταποκρίνεται πλήρως στις υποδείξεις των αξιολογητών και να ενισχύει τη θεωρητική τεκμηρίωση της εργασίας.

Οδηγός εφαρμογής για εκπαιδευτικούς

Η παρούσα εργασία ακολουθεί τη μεθοδολογία της θεωρητικής – βιβλιογραφικής επισκόπησης, δεδομένου ότι δεν πρόκειται για εμπειρική έρευνα αλλά για συστηματική σύνθεση τεκμηριωμένων πηγών. Η μεθοδολογική αυτή προσέγγιση συνάδει με όσα προτείνουν οι Torraco (2016) και Snyder (2019), σύμφωνα με τους οποίους η βιβλιογραφική επισκόπηση αποτελεί ουσιαστικό ερευνητικό εργαλείο για τη θεμελίωση θεωρητικών καινοτομιών και την ανάπτυξη νέων παιδαγωγικών πλαισίων.

Η διαδικασία επιλογής της βιβλιογραφίας πραγματοποιήθηκε μέσω αναζήτησης σε βάσεις δεδομένων όπως ERIC, Scopus και Google Scholar, με λέξεις-κλειδιά σχετικές με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, την εναλλακτική αξιολόγηση, τα e-portfolios,

την αξιολόγηση από ομοτίμους και τις δεξιότητες του 21ου αιώνα. Τα κριτήρια συμπερίληψης ακολούθησαν τις αρχές της συστηματικής ανασκόπησης όπως ορίζονται από τον Kitchenham (2004) και περιλάμβαναν: (α) συνάφεια με την εξΑΕ, (β) επιστημονική εγκυρότητα, (γ) δημοσίευση σε διεθνή περιοδικά, και (δ) συμβολή στην κατανόηση της σχέσης μεταξύ αξιολόγησης και σύγχρονων δεξιοτήτων. Η αναλυτική διαδικασία στηρίχθηκε στη θεματική κατηγοριοποίηση (thematic synthesis) όπως περιγράφεται από τον Braun & Clarke (2006). Οι επιλεγμένες μελέτες ομαδοποιήθηκαν σε άξονες που αφορούν: (α) θεωρητικά μοντέλα της εξΑΕ, όπως αυτό των Garrison, Anderson & Archer (2003), (β) εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης (Gikandi et al., 2011· Topping, 2009· Barrett, 2007), (γ) διεθνή πλαίσια δεξιοτήτων (OECD, 2019· UNESCO, 2015· DigCompEdu, 2017), και (δ) τεχνολογικές προσεγγίσεις για διαμορφωτική αξιολόγηση (Redecker & Johannessen, 2013). Η τεκμηρίωση της επιχειρηματολογίας στηρίχθηκε στη συνεπή χρήση APA ενδοκειμενικών παραπομπών, ώστε το άρθρο να ανταποκρίνεται στα ακαδημαϊκά πρότυπα και να επιτυγχάνεται σαφής σύνδεση μεταξύ θεωρίας και προτεινόμενων παιδαγωγικών πρακτικών. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στη σύνδεση της βιβλιογραφίας με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς η αξιολόγηση στην εξΑΕ απαιτεί διαφορετικές προσεγγίσεις από την παραδοσιακή εκπαίδευση, όπως επισημαίνουν οι Moore (1989) και Anderson & Dron (2011). Τέλος, αποσαφηνίζεται ότι οι προκλήσεις και οι προτάσεις που παρουσιάζονται στην εργασία προκύπτουν από ερμηνευτική σύνθεση της βιβλιογραφίας και όχι από πρωτογενή έρευνα. Ωστόσο, η εργασία συμβάλλει πρωτότυπα μέσα από τη χαρτογράφηση της σχέσης μεταξύ εναλλακτικών μορφών αξιολόγησης και δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, καθώς και μέσα από την ερμηνευτική ενσωμάτωση διεθνών πλαισίων στο εκπαιδευτικό περιβάλλον της εξΑΕ.

Συζήτηση – Συμπεράσματα

Η παρούσα βιβλιογραφική εργασία ανέδειξε ότι οι εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης αποτελούν κρίσιμο παράγοντα για την καλλιέργεια δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (εξΑΕ). Η συστηματική επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας έδειξε ότι πρακτικές όπως η διαμορφωτική αξιολόγηση, η αυθεντική αξιολόγηση, η αυτοαξιολόγηση και η

αξιολόγηση από ομοτίμους ενισχύουν τη μαθησιακή αυτονομία, τη μεταγνωστική επίγνωση, την κριτική σκέψη και τη συνεργατική μάθηση σε ψηφιακά περιβάλλοντα (Boud & Falchikov, 2007· Gibbs & Simpson, 2004· Gikandi et al., 2011).

Κεντρικό συμπέρασμα της εργασίας είναι ότι η εξΑΕ δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά σε παραδοσιακές, τελικές, εξεταστικοκεντρικές μορφές αξιολόγησης, οι οποίες εστιάζουν στη μέτρηση της απομνημόνευσης. Αντίθετα, απαιτείται ένα ευέλικτο, πολυεπίπεδο και συμμετοχικό μοντέλο αξιολόγησης, το οποίο να υποστηρίζει τον αναστοχασμό, την οικοδόμηση της γνώσης και την ενεργό εμπλοκή των εκπαιδευομένων. Το συμπέρασμα αυτό ευθυγραμμίζεται με την Κοινοτική Θεωρία Μάθησης (Community of Inquiry) των Garrison, Anderson και Archer (2000), σύμφωνα με την οποία η αποτελεσματική διαδικτυακή μάθηση απαιτεί ισορροπία μεταξύ γνωστικής, κοινωνικής και διδασκαλικής παρουσίας· η αξιολόγηση αποτελεί βασικό μηχανισμό για την ενίσχυση αυτών των διαστάσεων.

Σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα, η εργασία κατέδειξε ότι:

1. Οι πιο κατάλληλες μορφές αξιολόγησης για την εξΑΕ είναι οι αυθεντικές και οι διαμορφωτικές, καθώς συνάδουν με την ευελιξία και τη μαθησιοκεντρική φιλοσοφία της εξΑΕ. Η χρήση e-portfolios, συνεργατικών εργασιών, project-based μάθησης και διαδικασιών peer-feedback ενισχύουν την ενεργή συμμετοχή και την ψηφιακή αλληλεπίδραση.
2. Οι εναλλακτικές αξιολογήσεις συμβάλλουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, όπως η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα, η συνεργασία, η επικοινωνία και η αυτορρυθμιζόμενη μάθηση (Trilling & Fadel, 2009· OECD, 2019). Σε περιβάλλοντα εξΑΕ, οι δεξιότητες αυτές καλλιεργούνται οργανικά μέσα από τη διαδικασία της αξιολόγησης, καθώς οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να δημιουργούν, να αναστοχάζονται, να αξιολογούν και να συνεργάζονται ψηφιακά.
3. Οι θεωρητικές και παιδαγωγικές αρχές που υποστηρίζουν αυτές τις μορφές αξιολόγησης προέρχονται από κονστρουκτιβιστικές, κοινωνικοπολιτισμικές και κονεκτιβιστικές προσεγγίσεις (Siemens, 2005· Anderson & Dron, 2011), οι οποίες δίνουν έμφαση στην ενεργητική, συνεργατική και δικτυακή μάθηση. Οι αρχές αυτές εναρμονίζονται πλήρως με τις απαιτήσεις σχεδιασμού μαθημάτων εξΑΕ.

Η συμβολή της εργασίας στην εξΑΕ είναι πολλαπλή. Πρώτον, προσφέρει ένα ολοκληρωμένο θεωρητικό πλαίσιο για τη σύνδεση των εναλλακτικών μορφών αξιολόγησης με την ανάπτυξη δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, καλύπτοντας ένα σημαντικό κενό της ελληνόγλωσσης βιβλιογραφίας. Δεύτερον, αναδεικνύει τη σημασία διεθνών πλαισίων όπως το OECD Learning Compass 2030, το DigCompEdu και οι οδηγίες της UNESCO για τη σύγχρονη εκπαίδευση (UNESCO, 2015· European Commission, 2017). Τρίτον, προτείνει ένα λειτουργικό σχήμα αντιστοίχισης μεταξύ δεξιοτήτων και μορφών αξιολόγησης, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί άμεσα από εκπαιδευτικούς και σχεδιαστές προγραμμάτων εξΑΕ.

Ως περιορισμός επισημαίνεται ότι η εργασία αποτελεί θεωρητική – βιβλιογραφική προσέγγιση και όχι εμπειρική έρευνα. Για τον λόγο αυτό απαιτείται περαιτέρω διερεύνηση μέσω εφαρμογής των προτεινόμενων μορφών αξιολόγησης σε πραγματικά προγράμματα εξΑΕ, με στόχο τη συλλογή εμπειρικών δεδομένων για την αποτελεσματικότητά τους στην επίδοση, στη συμμετοχή και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων των εκπαιδευομένων. Παρά τον περιορισμό αυτό, η εργασία παρέχει ένα συνεκτικό θεωρητικό πλαίσιο και ουσιαστικές κατευθύνσεις για την αναβάθμιση της αξιολόγησης στην εξΑΕ.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Andrade, H., & Du, Y. (2007). Student responses to criteria-referenced self-assessment. Assessment & Evaluation in Higher Education, 32(2), 159–181. Https://doi.org/10.1080/02602930600801928

Barrett, H. (2007). Researching electronic portfolios and learner engagement: The REFLECT initiative. Journal of Adolescent & Adult Literacy, 50(6), 436–449. Https://doi.org/10.1598/JAAL.50.6.2

Biggs, J., & Tang, C. (2011). Teaching for quality learning at university (4th ed.). Mcgraw-Hill. Https://www.mheducation.co.uk/teaching-for-quality-learning-at-university-9780335242757-emea-group

Black, P., & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. Educational Assessment, Evaluation and Accountability, 21(1), 5–31. Https://doi.org/10.1007/s11092-008-9068-5

Boud, D., & Falchikov, N. (2006). Aligning assessment with long-term learning. Assessment & Evaluation in Higher Education, 31(4), 399–413. Https://doi.org/10.1080/02602930600679050

Darling-Hammond, L., & Adamson, F. (2014). Beyond the bubble test: How performance assessments support 21st century learning. Wiley. Https://www.wiley.com/en-us/Beyond+the+Bubble+Test%3A+How+Performance+Assessments+Support+21st+Century+Learning-p-9781118456233

European Commission. (2017). European framework for the digital competence of educators: digcompedu. Publications Office of the European Union. Https://doi.org/10.2760/159770

Gikandi, J. W., Morrow, D., & Davis, N. E. (2011). Online formative assessment in higher education: A review of the literature. Computers & Education, 57(4), 2333–2351. Https://doi.org/10.1016/j.compedu.2011.06.004

Johnson, L., Adams Becker, S., Estrada, V., & Freeman, A. (2015). NMC Horizon Report: 2015 Higher Education Edition. The New Media Consortium. Https://library.educause.edu/resources/2015/2/2015-horizon-report

Kearney, S., & Perkins, T. (2014). Engaging students through assessment: The success and limitations of the authentic assessment approach. Journal of University Teaching & Learning Practice, 11(3). Https://ro.uow.edu.au/jutlp/vol11/iss3/5/

Nicol, D., & Macfarlane-Dick, D. (2006). Formative assessment and self-regulated learning: A model and seven principles of good feedback practice. Studies in Higher Education, 31(2), 199–218. Https://doi.org/10.1080/03075070600572090

OECD. (2019). OECD future of education and skills 2030: OECD learning compass 2030. OECD Publishing. Https://www.oecd.org/education/2030-project/

Panadero, E., & Broadbent, J. (2018). Developing evaluative judgment: A self-regulated learning perspective. Assessment & Evaluation in Higher Education, 43(6), 919–932. Https://doi.org/10.1080/02602938.2018.1431466

Redecker, C., & Johannessen, Ø. (2013). Changing assessment—Towards a new assessment paradigm using ICT. European Journal of Education, 48(1), 79–96. Https://doi.org/10.1111/ejed.12018

Thomas, J. W. (2000). A review of research on project-based learning. Autodesk Foundation. Https://www.asec.purdue.edu/lct/HBCU/documents/areviewofresearchofproject-basedlearning.pdf

Topping, K. J. (2009). Peer assessment. Theory Into Practice, 48(1), 20–27. Https://doi.org/10.1080/00405840802577569

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. Jossey-Bass. Https://www.wiley.com/en-us/21st+Century+Skills%3A+Learning+for+Life+in+Our+Times-p-9780470478093

UNESCO. (2015). Rethinking education: Towards a global common good? UNESCO Publishing. Https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232555

Wiggins, G. (1998). Educative assessment: Designing assessments to inform and improve student performance. Jossey-Bass. Https://www.wiley.com/en-us/Educative+Assessment%3A+Designing+Assessments+to+Inform+and+Improve+Student+Performance-p-9780787980250

Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. Theory Into Practice, 41(2), 64–70. Https://doi.org/10.1207/s15430421tip4102_2

Όροι Έκδοσης, Πνευματικά Δικαιώματα και Ακαδημαϊκή Δεοντολογία
Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει τις εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο των εργασιών του Συνεδρίου. Οι απόψεις που διατυπώνονται στα κείμενα είναι αποκλειστικά προσωπικές απόψεις των συγγραφέων και δεν εκφράζουν απαραίτητα τις θέσεις της Οργανωτικής ή της Επιστημονικής Επιτροπής.
Ευθύνη Συγγραφέων & Πνευματικά Δικαιώματα: Κάθε συγγραφέας φέρει την πλήρη και αποκλειστική ευθύνη για το περιεχόμενο του κειμένου του. Οι συγγραφείς εγγυώνται ότι τα κείμενά τους αποτελούν προϊόν πρωτότυπης επιστημονικής εργασίας και ότι έχουν εξασφαλίσει όλες τις απαραίτητες γραπτές άδειες για τη χρήση υλικού (εικόνες, διαγράμματα, εκτενή αποσπάσματα κ.λπ.) που υπόκειται σε πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
Χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ): Στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής ακεραιότητας, οι συγγραφείς δηλώνουν ότι η χρήση εργαλείων Παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης (GenAI), όπου αυτή πραγματοποιήθηκε, περιορίστηκε αποκλειστικά σε υποστηρικτικό επίπεδο (π.χ. γλωσσική επιμέλεια, οργάνωση δομής). Η τελική επιστημονική κρίση, η επαλήθευση των πηγών και η αυθεντικότητα των συμπερασμάτων παραμένουν αποκλειστική ευθύνη των φυσικών προσώπων-συγγραφέων.
Οι επιμελητές/τριες της έκδοσης και οι διοργανωτές του Συνεδρίου δεν φέρουν καμία ευθύνη για τυχόν παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων τρίτων ή για την επιστημονική ακρίβεια των στοιχείων που παρατίθενται από τους συγγραφείς.